

SPECIFICUL CONSILIERII PSIHOLOGICE A COPIILOR CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

*LUMINIȚA SECRIERU, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova,
TATIANA GNATIUC, cadru didactic de sprijin,
Instituția preșcolară nr.35, mun. Bălți, Republica Moldova*

Annotation: *The proposed article is based on the scientific study on the specifics of psychological counseling of preschoolers with special educational needs. We start from the assumption that the techniques and methods of the experiential approach will facilitate the personal development of this category of subjects. The topic of research is an actual one in the context of the school inclusion process, as eliminating psychological problems, the child will be able to integrate and adapt to the usual conditions much easier.*

Keywords: *experiential approach, inclusive education, preschools, psychological counseling, special educational needs.*

De-a lungul anilor diferențele între oameni erau tratate negativ, atât în cultură, știință cât și educație. Societatea contemporană vine să combată aceste credințe oferind șansa fiecăruia, prin individualizarea educației pentru valorificarea potențialului și a resurselor omului. În cadrul mediului educațional diferențele evidente sunt aptitudinile, dar și nivelul de dezvoltare fizică și mintală al copilului.

Educația incluzivă este o abordare și un proces continuu de dezvoltare a politicilor educaționale, ce prevede schimbarea și adaptarea continuă a sistemului educațional, pentru a răspunde diversității copiilor și nevoilor ce decurg din acestea [3, p.111]. Procesul educației incluzive este orientat spre toate nivelele educației, pornind de la grădinițe unde frecventează copii cu cerințe educative speciale până la cele mai înalte structuri de stat. Pentru adaptarea și incluziunea acestor persoane este necesar un suport psihologic calitativ care ar garanta succesul.

Consilierea psihologică a copiilor cu cerințe educative speciale este un proces anevoios dat fiind-faptul categoria de vîrstă. Aceasta pornește în primul rînd de la tipul deficienței, gradul severității acesteia precum și manifestările comportamentale a preșcolarului.

Problema cercetării specificului consilierii psihologice la copiii cu cerințe educative speciale este una actuală în contextul procesului de incluziune școlară, întrucît eliminînd

problemele de ordin psihologic, copilul se va putea integra și adapta condițiilor obișnuite mult mai ușor.

Scopul acestui studiu este studierea impactului consilierii psihologice a preșcolarilor cu cerințe educative speciale, folosind metode și tehnici din abordarea experiențială pentru dezvoltarea personal a acestora.

Consilierea psihologică a copiilor în grădiniță

Consilierea psihologică a copiilor în grădiniță este un proces anevoios dat-fiind-faptul vârsta precum și problemele cu care se confruntă. În același timp este și o activitate interesantă luând în considerare particularitățile și ingeniozitatea acestei categorii de clienți.

În linii mari consilierea psihologică în instituția preșcolară vizează două direcții mari și anume profilaxia lacunelor cognitive realizată prin informarea părinților, a cadrelor didactice și sprijinul preșcolarilor în diverse situații, precum și ameliorarea unor situații de criză realizate în ședințe individuale atât cu preșcolari, dar și cu ceilalți participanți la procesul instructiv-educativ. Necesitatea consilierii psihologice este resimțită în toate etapele de dezvoltare și evoluție a preșcolarului, din momentul înscrierii în instituția preșcolară până la finele grupii pregătitoare. Astfel consilierea psihologică a copiilor în grădiniță urmărește să atingă următoarele obiective:

- Adaptarea mai eficientă a copilului la cerințele grădiniței și la un regim noi;
- Cunoașterea și dezvoltarea caracteristicilor personale, a aptitudinilor și a talentelor copilului [1, p.5];
- Dezvoltarea unor programe specifice de corecție a dificultăților de învățare, de relaționare;
- Identificarea și corecția dificultăților de ordin comportamental, emoțional dar și social;
- Oferirea suportului și a sprijinului psihologic copiilor cu caracteristici individuale și necesități speciale integrate în cadrul instituției preșcolare.

Literatura de specialitate enumeră următoarele tipuri de consilieri psihologice specifice instituțiilor preșcolare de învățământ:

Consilierea psihopedagogică preventivă are rolul de a preîntâmpina apariția unor probleme sau situații critice în procesul instructiv educativ [1, p.19]. Acest tip de consiliere include diverse activități de sprijin și gestionare a diverselor situații pentru a face față situațiilor zilnice. Scopul general al acestuia este informarea precum și schimbul de reprezentări asupra unor realități educaționale, dar și perceperea reală a comportamentelor sau a emoțiilor cotidiene. Nevoia promovării acestui tip de consiliere vine din schimbarea tehnologiilor, dar și a modelelor de promovare și de redare a unor realități care par a fi perfect întemeiate.

Consilierea în situații de criză are ca obiectiv fundamental transformarea gândurilor și a comportamentelor dezadaptative în altele, funcționale, adaptate contextului în care se află clientul [1, p.21]. Factorii care pot servi ca declanșatori ai crizei pot fi de natură biologică cum ar fi un grad semnificativ de dizabilitate, fie este o influență socială care poate fi remediată mai ușor. Strategiile care se folosesc în aceste direcții sunt terapia ocupațională, terapia prin joc dar și prin desen.

Consilierea remedială constă în sprijinirea, îndrumarea clienților pentru a se adapta la o varietate de procese și situații de viață [1, p.23]. Este o activitate predestinată grupului, dar și

preșcolarilor cu cerințe educative speciale. Scopul de bază este de a oferi un proces de incluziune bazat pe acceptare și respectarea drepturilor omului.

În procesul de consiliere psihologică a preșcolarilor consilierul se ciocnește cu o serie de dificultăți. Una și cea mai importantă a fi posibilitate limitată a copilului de a-și exprima emoțiile și gândurile în forma pe care o fac adulții. În activitatea de consiliere a copiilor, stilul consilierului, care face diferența, constă în abilitatea, creativitatea și deschiderea cu care utilizează diferitele materiale, jocuri și jucării [1, p.55]. Astfel în procesul de consiliere sunt folosite:

- *Jucăriile* care reprezintă animale care sunt folosite pentru a înțelege reprezentarea preșcolarului despre relații, despre comunicare dar și modalități de soluționare a unor conflicte.
- *Desenul liber* oferă copilului posibilitatea de a-și expune gândurile și emoțiile într-o modalitate mult mai apropiată de a sa.
- *Poveștile* oferă copilului capacitatea de a se identifica cu personaje și a prelua comportamente, fie atitudini specifice.
- *Jocuri* de orice tip vin să faciliteze comunicarea și socializarea, dezvoltă abilitățile cognitive a copilului, creează o atmosferă agreabilă pentru producerea schimbării.

În orice tip de consiliere nu am integra preșcolarul pornim de la preferințele și dorințele copilului la moment, doar astfel vom ajunge la un rezultat pe măsura așteptărilor.

Abordarea experiențială în consilierea preșcolarilor

Psihoterapia experiențială este dedicată depășirii experiențelor umane obișnuite, fiind orientată pe găsirea unui sens al vieții [6]. Promotorii acestei direcții terapeutice pun accent pe autodeterminare, autenticitatea ființei umane și creativitate. Se consideră că această abordare este o reacție la psihanaliză care consideră omul a fi determinat doar de instincte și impulsuri. Se asemeni experiențialității nu sînt de acord nici cu comportamentalității care consideră omul a fi o mașinărie care poate fi programată și condusă corespunzător dorințelor externe. Demersul experiențial este mai curînd filosofic și pune accentul pe valorificarea disponibilităților umane și are ca obiectiv contracararea alienării [6].

Scopul de bază al psihoterapiei este crearea condițiilor prielnice pentru depășirea experienței umane obișnuite, și crearea unui om activ, spontan și creativ. În cadrul ședințelor de consiliere se pune accent mai cu seamă pe starea afectivă și sentimentele care însoțesc activitatea. Un obiectiv important pe care tinde să îl atingă consilierea bazată pe abordarea experiențială este dezvoltarea capacității de a se accepta pe sine însuși, și a se simți valorizat în grup.

Relația terapeutică este una umană, mutuală, încărcată afectiv, în cadrul căreia fiecare încearcă în mod sincer și deschis să comunice prin mijloace verbale sau nonverbale.

În cadrul orientării experiențiale există curente terapeutice diferite, ceea ce oferă posibilitatea aplicării acestora la toate categoriile de subiecți, dar fiind posibilă adaptarea tehnicilor la particularități și cerințe individuale. Acestea nu se bazează neapărat pe o tehnică anume, ci pe integrarea ființei umane. Experiențialității afirmă că celelalte terapii fac abuz de tehnici. Sunt școli experiențiale care pun accentul pe comunicarea verbală, altele pe tehnicile non-verbale, pe trăirea unor senzații corporale, concentrări asupra respirației, asupra posturilor corporale.

Consilierea psihologică este un tip de activitate, utilitatea căreia este resimțită în toate domeniile de activitate a omului. Necesitatea consilierii psihologice a preșcolarilor cu cerințe educative speciale este evidentă din momentul promovării și aplicării programului incluziunii educaționale iar acest fapt sporește actualitatea studiului propus. Direcția asistenței psihologice promovează crearea unui climat psihologic pozitiv și favorabil pentru adaptarea cu succes a copilului și promovarea valorilor și a principiilor incluziunii. În general se consideră că persoanele cu dizabilități se ciocnesc cu aceleași probleme psihologice ca și persoanele normale, iar consilierea trebuie să-și focalizeze atenția asupra unor aspecte individuale și unice, remarcate pe deplin în cazul acestora.

Scopul acestui studiu este de a verifica ipoteza conform căreia presupunem că setul de metode și tehnici de consiliere din abordarea experiențială să faciliteze dezvoltarea personală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale.

Eșantionul asupra căruia va fi realizat întreaga investigație este prezentată din 7 copii cu cerințe educative speciale cu vârste cuprinse între 5 și 7 ani, care frecventează Instituția Preșcolară nr. 35 din mun. Bălți. Sunt copii care se înscriu în diferite categorii de cerințe educative speciale, astfel grupul va fi constituit din un copil hiperactiv, un copil cu tulburare de limbaj, un preșcolar cu deficiențe de vază, un copil cu dizabilitate fizice și trei copii care întâmpină dificultăți în procesul învățării.

În procesul testării ipotezei am manipulat două tipuri de variabile:

Variabila independentă influențată doar de experimentator, în cazul nostru acestea reprezintă setul de tehnici și metode de consiliere din abordarea experiențială.

Variabila dependentă care depinde de influența variabilei independente, și anume dezvoltarea personală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale.

Pentru a confirma sau infirma ipoteza înaintată am creat un plan experimental compus din trei etape importante:

Experimentului de constatare realizat cu scopul studierii necesităților de consiliere psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale.

Experimentului de formare care presupune aplicarea unui program de consiliere pentru formarea sau recuperarea unor arii.

Experimentului de control implementat cu scopul analizei eficienței programului aplicat în etapa precedentă.

Experimentul de constatare are drept scop studierea necesităților de consiliere psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale. Pentru a atinge scopul înaintat au fost aplicate trei instrumente de cercetare și anume: fișa de observare a copilului în timpul jocului, testul proiectiv „Arborele” și testul proiectiv „Desenul familiei”. Analiza tuturor rezultatelor scoate la iveală caracteristici comune, dar și elemente ale desenelor care se repetă de la un preșcolar la altul, cum ar fi dimensiunea și localizarea arborelui, culorile folosite de copii pentru reprezentarea elementelor de bază a desenelor, rolul și poziția copilului în desenul familiei, precum și rolul pe care îl ocupă în cadrul jocului. Pentru a crea o impresie generală a caracteristicilor și necesităților de consiliere a preșcolarilor cu cerințe educative speciale am creat următoarea sumarizare a acestora:

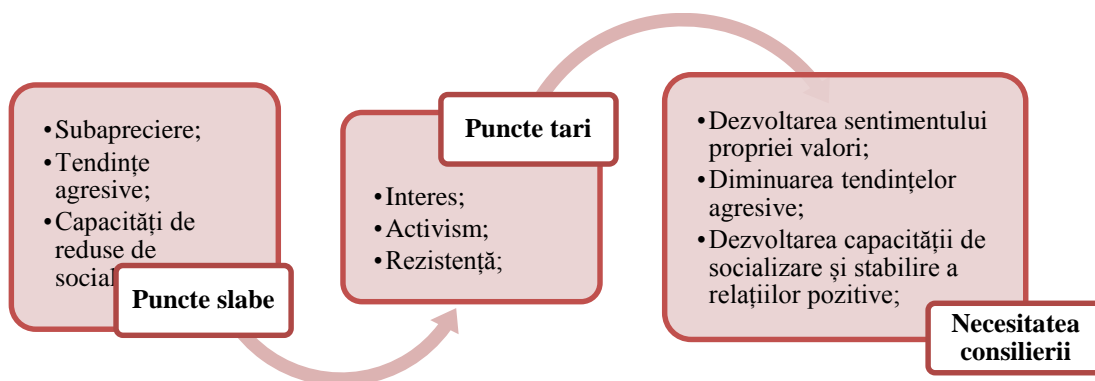

Figura 1: Sumarizarea caracteristicilor preșcolarilor testați

Analiza necesităților de consiliere stabilite în cadrul experimentului de constatare ne impulsionează spre crearea unui program de consiliere psihologică a copiilor cu cerințe educative speciale. Scopul de bază al programului este dezvoltarea personală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale. Programul are la bază tehnici și metode ale abordării experiențiale. A fost aleasă anume această direcție întrucât psihoterapia experiențială este dedicată depășirii experiențelor umane obișnuite, iar tehnicile acestea pot fi adaptate la particularitățile și cerințele individuale ale fiecăruia. În cadrul programului am tins spre atingerea următoarelor obiective:

- Crearea unui climat psihologic pozitiv;
- Stimularea relaționării între participanți;
- Dezvoltarea capacității de a stabili relații pozitive;
- Întărirea coeziunii de grup;
- Dezvoltarea imaginii de sine;
- Diminuarea tendințelor agresive;

Grupul țintă a fost reprezentat de 7 copii cu cerințe educative speciale care frecventează Instituția Preșcolară nr.35 mun. Bălți.

Pentru a analiza eficiența programului realizat a fost implementată ultima etapă a planului cercetării și anume experimentul de control care este un diagnostic repetat. Pentru a crea o impresie generală asupra progreselor în urma programului aplicat cu scopul dezvoltării personale a preșcolarilor cu cerințe educative speciale se va realiza o figură care sumarizează rezultatele și progreselor copiilor cercetați.

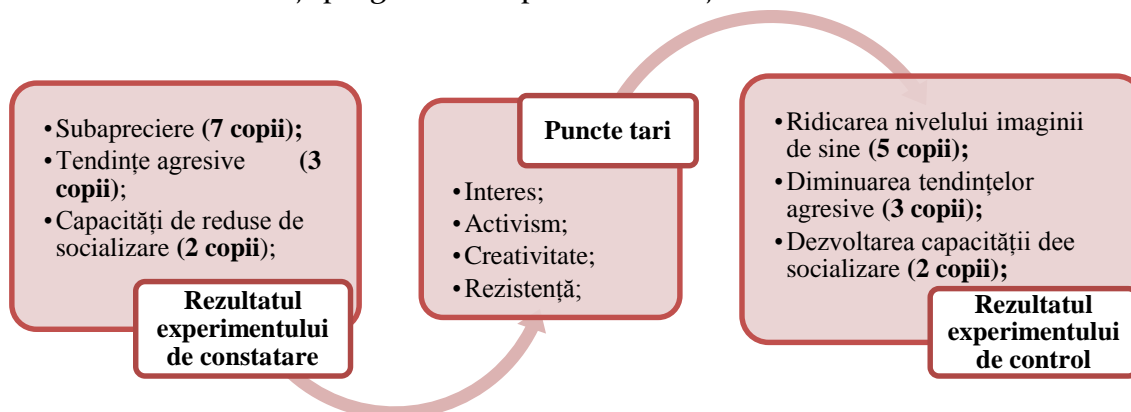

Figura 2: Sumarizarea rezultatelor finale

Analizînd rezultatele comparative putem spune ferm că ipoteza de la care am pornit precum că setul de metode  i tehnici de consiliere, din abordarea experiențială să faciliteze dezvoltarea personală a preșcolarilor cu cerințe educative speciale, s-a confirmat în totalitate.

Pre colaritatea este considerată a fi „v rsta de aur a copilăriei” sau „v rsta micului faur” [5, p.3], datorită multitudinii achizi iilor at t cognitive, c t  i sociale care se produc în această perioadă, dar  i a emoțiilor pozitive trăite la intensitate maximă. Considerăm că procesul incluziunii  colare este un fenomen binevenit în Republica Moldova iar bazele acestuia trebuie pus anume în preșcolaritate. Acest fenomen vine cu avantaje at t copiilor cu cerințe educative speciale, c t  i copiilor ordinari care de mici  nv   ce înseamnă diversitatea [8, 24]. De i consilierea psihologică a preșcolarilor cu cerințe educative speciale este un proces anevoios, totu i cercetarea propusă demonstrează eficiența  i utilitatea acestuia.

Abordarea experiențială s-a datorat a fi eficientă în lucrul cu pre colarii cu cerințe educative speciale datorită posibilităţii adaptării metodelor  i tehnicilor acesteia la capacităţile  i posibilităţile grupului de lucru. Pre colarii au apreciat îndeosebi activităţile de art-terapie în care au avut posibilitatea de a- i exterioriza emo iile și g ndurile într-o formă accesibilă categoriei cerin elor educative speciale în care se încadrează.

Referin e bibliografice:

1. BOCA, Cristina. *Consilierea în gr dini ...start pentru via *. Bucure ti:Educația, 2008. 82 p. ISBN 978-973-1715-17-9
2. DAVID, Daniel. *Psihologie clinică  i psihoterapie: fundamente*. Ia i:Polirom, 2006. 327 p. ISBN 973-681-917-5
3. GALANTON, Diana. Educația incluzivă, între mit  i realitate. Primii pa i de incluziune  colară în Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”.  n: *Problematica Educa iei Incluzive  n Republica Moldova: Perspective  i solu ii practice: materialele conferin ei  tiin ifico-practice*, Chi in u, 20.10.2012, p. 114-117. ISBN 978-9975-4404-4-8
4. GEORGESCU, Matei. * ntroducere în consiliere psihologică*. Bucure ti: Funda ia României de M ine, 2007. 191 p. ISBN 978-973-725-936-3
5. GOLUBIȚCHI, Silvia. Copilăria-un univers de descoperit.  n: *Gr dini a modern. Revista educației timpurii  i preșcolare din Republica Moldova.*, 2015, nr.1(12), p. 3-4.
6. MITROFAN, Iolanda. *Psihoterapie (reper teoretice, metodologice și aplicative)*. Bucure ti: Ed:S.P.E.R, 2008. 514 p. ISBN 978-973-8383-38-8
7. MITROFAN, Iolanda, NU A Adrian. *Consiliere psihologică: cine, ce  i cum?* Bucure ti: S.P.E.R., 2005. 157 p. ISBN 973-8383-30-4
8. VR NCEANU, Maria, PELIVAN Viorica. *Incluziunea socio-educ ională a copiilor cu dizabilităţi*. Chi in u:Tipografia centrală, 2009. 308 p. ISBN 978-9975-53-076-9